

Nurettin Topçu'da Anadolu Milliyetçiliğinin Ahlaki Temelleri ve Maarifin İnşa Edici Rolü*

Moral Foundations Of Anatolian Nationalism And The Constructive Role Of Education In Nurettin Topçu

ALİ GÜL**

Geliş ve Kabul Tarihi: 13.05.2021 / 28.05.2021

Öz: Nurettin Topçu, ahlakçı filozof olarak Cumhuriyetin erken dönemlerinde düşünce dünyasına katılmış aydın kimliğine sahip önemli bir kişiliktir. Onda Anadolu Milliyetçilik, geçmiş ve gelecek rabitasını başarılı şekilde uyumlu hale getiren, tasavvufi ahlak ve vahdet-i vücud düşüncesini merkeze alan, milliyetçi kişiliğinin yanında ruhçu, mistik düşünceyle İslami özelliklerle muhafazakâr ve gelenekçi milliyetçiliğe dönüşen bir yapıdır. Topçu'da ahlak, Anadolu milliyetçiliğinin ayrılmaz parçasıdır. Ahlak, çağları aşarak bin yıllık maziden ecdadın tevarüsüyle intikal eden, İslam'ın hayat verici tesiriyle bereketlenerek Anadolu insanına gelen ilahi iradenin tecelli etmiş halidir. Ona göre, ancak fertten cemiyete, ilimden sanata her anı kuşatan ahlak kurtarıcılık rolünü üstlenmeye güç yetirebilir. Anadolu'da yeşeren sonsuzluk bahşedici ahlakın aktarılması, gençlikte hayat bulması ancak maarif ile olabilir. Maarif milletleri yüceltme ya da yok etme gücüne sahiptir. Topçu, İslam ahlakına dayalı ahlakın; milli özelliğe sahip maarif, âlemşümül özellikteki mektep ve kendini memleketin çocuklarına feda etmesini bilen şuurlu muallim aracılığı ile inşa edileceğini iddia eder. Topçu'nun ahlak ve eğitime dair fikirlerinin bu yönüyle ele alınmış olması ve görüşlerinin dün olduğu kadar bugüne de ışık tutuyor olması bize bu araştırmayı yapmayı gerekli kılmıştır. Nitel desende tasarlanan bu çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anadoluçuluk, Nurettin Topçu, Anadolu Milliyetçilik, Ahlak, Maarif.

* Bu makale yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Dr., Şube Müdürü, Milli Eğitim Bakanlığı Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğü, agul55@hotmail.com | ORCID: 0000-0002-1016-5832

Abstract: Nurettin Topçu, as a moral philosopher, who joined the world of thought in the early period of the Republic is an important personality with an intellectual identity. Topçu's Anatolian Nationalism is a structure that successfully harmonizes the nexus of the past and the future, focuses on mystical morality and existence body, transforms into a conservative and traditionalist nationalism with spiritual, mystical thought and Islamic characteristics besides its nationalist personality. In Topçu, morality is an integral part of Anatolian nationalism. He considers the resurrection of Future's Turkey possible with moral evolution. Morality, it is the manifestation of the divine will passed down the ages with the legacy of the ancestors from a thousand years old and coming to the Anatolian people blessed by the life-giving in fluence of Islam. According to him, only from individual to society, the morality that encompasses every moment from science to art can be enough to take as the role of savior. Eternity sprouting in Anatolia and transmitting the best owing morality can only come to the life in youth by education. Education has the power to glorify or destroy nations. Topçu claims that, morality based on Islamic morality can only be built by, education with national characteristics, the modern school and by the conscious teacher who knows how to sacrifice himself/herself for the children of the country. The fact that Topçu's ideas on morality and education were not addressed from this aspect and that his views shed light on today as well as yesterday made it necessary for us to conduct this research. The document analysis method was used in this study, which was designed in a qualitative pattern.

Keywords: Anatolianism, Nurettin Topçu, Anatolian Nationalism, Moral, Education

Giriş

Osmanlı devletinin son dönemlerinde siyasi kargaşaların ve belirsizliklere karşı istikamet bulmaya çalışan akımların varlığına şahitlik edilmiştir. Başlıca akımların karşısında üretilen Anadoluçuluk düşüncesi ise bu akımların başarı sağlayamamalarından dolayı bunlara tepki olarak doğmuştur. Bazı Osmanlı aydınları başta "Türkiyelilik" adlı bir fikir ortaya atmış, bu daha sonra Memleketçilik adını almıştır. Hilmi Ziya Ülken, bu akımı kültürel temellere oturtarak Anadoluçuluk adını vermiştir. Görüşlerini birçok dergi ve kitap ile yayınlayan Anadoluçular, vatan kavramına vurgu yaparak, sınırları çizilmiş vatani merkeze alan ve Anadolu tarihini önemseyen bir akımın temsilcisi olmuşlardır.¹

Nurettin Topçu'da bu akım bambaşka bir hal almıştır. "Anadolu Milliyetçilik" dediği bu görüşte İslam'la yoğrulmuş Anadolu tarihini kılavuz edinerek, bin yıldır Anadolu coğrafyasında yoğrulan İslam ahlakının kurtarıcı olabileceğini savunmuştur. Kendisi de bir öğretmen olan Topçu, Anadolu coğrafyasındaki bu dirilişin tümüyle ahlaki olan maarif, mektep ve muallimler eliyle olabileceğini belirtmiştir.²

Bu konuyla ilgili alan yazını incelenmiş Nurettin Topçu'nun görüşlerini ve eserlerini ele alan çalışmaların var olduğu görülmüştür. Topçu'nun Anadolu milliyetçilik, Anadoluçuluk görüşleri üzerine Gül³, Alpay⁴, Duran⁵, Deniz⁶, Demirel⁷, Uyanık⁸ Bilge⁹'nin araştırmaları bulunmaktadır. Cihan¹⁰, Dural¹¹, Özmen¹², Akçetin¹³, Özer¹⁴, Şahin¹⁵'in Topçu'nun Maarif

¹ Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi* (Ülken, 1979), 470.

² Nurettin Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası* (İstanbul: Dergah Yayınları, 1998), 63

³ Ali Gül, "Nurettin Topçu'da Anadoluçuluk Düşüncesi" (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2006).

⁴ Kenan Alpay, "Hareket Dergisi'ndeki Yazılarıyla Nurettin Topçu ve Anadolu Milliyetçilik" (Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 1997)

⁵ Hasan Duran - Aydın Polat, "Nurettin Topçu'da Milliyetçilik ve Anadolu Milliyetçiliği," *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 28 (2015).

⁶ Gül Deniz Özdemir, "Nurettin Topçu'da Din-Kültür İlişkisi ve Anadoluçuluk Kavramı" (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2003).

⁷ İdiris Demirel, "Nurettin Topçu'nun Düşünce Dünyasında Felsefe-Milliyetçilik Geçişmeleri ve Millet, Yurt, Din Seferleri," *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (2011).

⁸ Mevlüt Uyanık, "Türkiye Cumhuriyeti Kuruluş Dönemi ve Anadoluçuluk Felsefesi-Nurettin Topçu ve Aksiyon Felsefesi Merkezli Bir İnceleme," *Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi* 2/3 (2018): 1-32.

⁹ Muhittin Bilge, "Nurettin Topçu ve Medeniyete Milli Bir Alan Açma Çabası Olarak Anadoluçuluk Medeniyet Perspektifi," *Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 13/2 (2011): 167-182.

¹⁰ Mustafa Cihan, "Nurettin Topçu ve Ahlak Eğitimi," *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 56 (2016): 1387-1398.

Düşüncesi üzerine çalışmaları vardır. Bu çerçevede Topçu'nun Anadolu-cu milliyetçiliği görüşlerini dayandırdığı ahlaki prensipleri ve maarifin bu konudaki etkisinin araştırma konusu yapılmadığı tespit edilmiştir.

Bu çalışmada yaşadığı dönemde resmi ideolojiye uzak duran ve muhafazakârlığı bir kimlik olarak üzerinde taşıyan Nurettin Topçu'nun Anadolu-cu Milliyetçilik düşüncesinin onun yorumlamasıyla nasıl bir hal aldığı, Anadolu insanının karakterini şekillendiren ahlaki özelliklerinin nasıl tanımlandığı ve onun dünyasındaki maarifin Anadolu insanındaki ahlaki özellikleri ne şekilde güçlendirdiği soruları ele alınacaktır. Konunun bu yönüyle ve bu bakış açısıyla çok fazla çalışılmamış olması ve önemli bir mütefekkir olan Nurettin Topçu'nun dün olduğu kadar bugünün insanına yol gösterici fikirlerinin bulunmasından dolayı konunun bu çerçevede yorumlanmasına ihtiyaç duyulmuştur.¹⁶

Araştırmanın problem cümlesi şöyledir: Nurettin Topçu'nun Anadolu-cu Milliyetçiliğinde ortaya koyduğu ahlaki temeller nelerdir? Maarifin ahlaki temelleri inşa edici rolü bulunmakta mıdır?

Bu temel problem çerçevesinde aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

- Anadolu-cu Milliyetçilik görüşü nasıl bir süreçte ortaya çıkmıştır?
- Nurettin Topçu'da Anadolu-cu Milliyetçilik nasıl evrilmiştir?
- Nurettin Topçu'da Anadolu-cu Milliyetçiliği şekillendiren ahlaki temeller nelerden oluşur?
- Maarif ve ona bağlı kavramların ahlaki temelleri inşa etmede ne gibi rolleri bulunmaktadır?

Bu çalışmada belirtilen sorulara cevap aramak amacıyla nitel desende tasarlanan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Doküman incelemesi araştırmacıya za-

¹¹ A Baran Dural, "Nurettin Topçu'da Eğitim Düşüncesi," *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8/2 (2006): 48–70.

¹² Cengiz Özmen - Hüseyin Öztürk, "Nurettin Topçu'ya Göre Ahlak ve Şahsiyet," *Electronic Turkish Studies* 13/18 (2018).

¹³ Nurhayat Çalışkan Akçetin, "Nurettin Topçu'da Ma'ârif Meselesi," *Felsefe Dünyası* 67 (2018).

¹⁴ Ahmet Özer, "Din Eğitimi Açısından Nurettin Topçu'nun Eserlerinde Dindar Tipler," (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2006).

¹⁵ Sümeyye Şahin, "Nurettin Topçu'nun Eğitim Anlayışında Öne Çıkan Değerler" (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2011).

man ve para tasarrufu sağlamasının yanında araştırmayı zenginleştirmekte ve araştırmanın geçerliliğini önemli ölçüde arttırmaktadır.¹⁷

1. Anadoluçuluk Düşüncesi

Anadolucuk, I. Dünya savaşının son yıllarında, II. Meşrutiyetin Osmanlılık, İslamcılık, Turancılık gibi akımlarına tepki olarak doğan¹⁸, Anadolu'daki Türklerin enerjilerini boşa harcadıkları iddiasını ortaya atan ve fikirlerinin ana esası Anadolu olan görüştür. 19.yüzyılda Osmanlının gücünün kırılması, bunun sonucu olarak siyasi yapının bozulmaya başlaması ve toprak kayıpları neticesi olarak devlet bütünlüğünü korumaya yönelik çare arayışları başladı. Ancak Osmanlılık, İslamcılık ve Türkçülük eksenindeki bu arayışlar Osmanlının çöküşünü engelleyememiştir. İmparatorluğun son anlarına isabet eden bu sıkıntılı dönemde var olan bütün milliyetçilik akımlarına alternatif olarak üretilen, devletin faydasına zorunluluk ve sınırları belli vatan etrafında ortaya çıkan milliyetçilik akımı olarak, kültürel hareketten siyasi oluşuma dönüşen Anadoluçuluk düşüncesi gündeme gelmiştir.

Başlangıçta kültür akımı olarak başlayan Anadoluçuluk düşüncesine Hilmi Ziya Ülken tarafından "memleketçilik" adı verilmiştir.¹⁹ Hilmi Ziya Ülken ve Reşat Kayı 1918 yılında on iki sayı olarak Anadolu Dergisini çıkartmıştır. Anadolu dergisinin çıkış noktasını 1071 Malazgirt zafetinden sonra Türklerin Anadolu'da yepyeni bir medeniyet kurdukları düşüncesi teşkil etmektedir. Sonrasında Mehmet Halit "Türkiyecilik" ya da "Memleketçilik" gibi tanımlamaların yetersiz olduğunu belirterek, "Anadoluçuluk" deyimini önermektedir.²⁰

Yeni milliyetçilik (Anadoluçuluk), bazı zümrelerin anladıkları ve uyguladıkları manada ırkçı anlayış değildir.²¹ Bu akımda önemli olan toprak parçasının büyüklüğü değil esas mühimi Türkiye ve Türk'ün kültürü, sanatı, ilmi, ahlakı, bağımsız ve güçlü Türk iktisadının önemine vurgu yapan büyük Türkiye davasıdır.²² Bu düşüncede coğrafya, tarih önemlidir. Bu coğrafyada ve tarihin yaşanmışlığı içinde olgunluğa eren soy

¹⁷ Ali Yıldırım, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Seçkin, 2004) 151

¹⁸ Ercümen Konukman, "Jön Türkler ve Acı Gerçekler," *Fikir Ve Sanatta Hareket Dergisi* 25 (1968): 63.

¹⁹ Ülken, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, 470.

²⁰ Füsün Üstel, "Türk Milliyetçiliğinde Anadolu Metaforu," *Tarih ve Toplum* 19/109 (1993): 52.

²¹ Mehmet Kaplan, "Yeni Türk Milliyetçiliği," *Hareket Fikir-Ahlak-Sanat Dergisi* 8 (1947).

²² Ezel Elverdi, "Anadoluçuluğa Dair," *Hareket Fikir-Ahlak-Sanat Dergisi* 25 (1968):18.

birliği ve bu soyun geliştirdiği maddi-manevi kültür Türk milliyetçiliğinin temelini oluşturmaktadır.²³ Anadoluoculara göre asıl vatan Anadolu'dur. Vatan bin seneyi aşan kaynaşmayla, vatanın üzerinde kültür birliği kurulmasıyla doğmuştur.²⁴

Mükrimin Halil Anadoluculuk düşüncesini kültürel hareket olmaktan çıkararak yarı siyasal bir konuma getirmiş, Nurettin Topçu ise İşlami görüşü temellendirerek Anadoluocular yanında, farklı bir yapıya evirilmiştir. Farklı görüşlerine rağmen Anadoluocular Türk düşünce yapısında bütüncül görüntü çizerler.²⁵

2.Nurettin Topuda Anadoluocu Milliyetçilik

Türk siyasal hayatında milliyetçilik eksenli düşünceler yoğun tartişmaların ve sürekli kutuplaşmaların odak noktası olmuştur. Türk modernleşmesiyle birlikte devletin resmi politikalarına entegre milliyetçilik akımlarına karşı alternatif görüşler ortaya çıkmıştır. Anadoluocu milliyetçilik bu akımlar arasındadır. Ona göre Turancılar vatandan uzakta vatan aradıklarından bu akım hayal mahsulü ve müflis davadır. Topçu, buna alternatif olarak sunduğu düşünceye "Anadoluocu milliyetçilik" demiştir.²⁶ Onun bu konudaki görüşleri kaba milliyetçilik değil, merkeze önce insanı sonra İşlam'ı alan spritalist bir milliyetçiliktir.²⁷ Esasında birçok yönüyle Anadoluculuk, Türkçülük ve İşlamlık düşüncesiyle paralellik göstermektedir.²⁸ Ancak Nurettin Topçu'da millet ve milliyetçilik anlayışı bazı yönleriyle diğer milliyetçilik akımlarından ayrılır. O, Anadoluculuğun zne İşlam'ın hayat verici kudretini koyar ve başlanıç olarak Malazgirt Muharebesini koyar. Bu tarihte Anadolu Türklere yurt olmuş, hem Türk milleti hem de Anadolu farklı bir güzellikle mümtaz kimliğe brnmştir. Bu düşünce yapısı Topçu'yu diğer milliyetçilik akımlarını savunanlardan ayırdığı gibi Anadoluculuğu savunan-

²³ Mümtaz Turhan, "Mkemmell İnsan Ve İdeal Cemiyet," *Millet İlim,Fikir,Sanat Mecmuası* 5 (1942):133.

²⁴ Hilmi Ziya Ülken, "Türk Milletinin Teşekkülü," *Hareket Fikir-Ahlak-Sanat Dergisi* 18 (1948):16.

²⁵ Sadettin Elibol, "Hilmi Ziya Ülken," *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce IV: Milliyetçilik*, ed. Tanıl Bora (İstanbul: İletişim Yayınları, 2004), 520.

²⁶ Nurettin Topçu, *Millet Mistikleri* (İstanbul: Dergah Yayınları, 2001),108

²⁷ Orhan Okay, "Bir İdealistin lm," *Hareket Dergisi* 112 (1976):46

²⁸ Hüseyin Karaman, *Nurettin Topçu'da Ahlâk Felsefesi* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2000), 123.

lardan da ayırmaktadır.²⁹ Bazı düşünürler milliyetçilik düşüncesinin asla İslam'la uzlaşamayacağını savunmuşlar ve Topçu'yu bu çabasından dolayı eleştirmişler ve bunu beyhude çaba olarak görmüşlerse de,³⁰ böyle bir düşünce Topçu'nun bu konudaki düşüncelerinin iyi okunamamasından kaynaklandığı şeklinde değerlendirilebilir.

Nurettin Topçu ilgilendiği sorunlara özgün ve yapıcı çareler üretmiş, ulaştığı neticeleri çok açık bir dille, gözünü budaktan esirgemeyecek şekilde açıklamış, kimi zaman devlet politikalarını eleştirdiğinden dolayı resmi ideolojiye uzak kalmıştır. Kendine has Anadolu milliyetçilik görüşünde de ötekileştirilmiş olsa da Yarınki Türkiye'nin kurtuluş reçetesi olacağına inandığı görüşlerini tüm alanlarda dile getirmiştir. Çünkü Anadolu'nun kurtuluş manifestosu Anadolu topraklarında ahlaklı bir isyan ile mümkün olacaktır.³¹

Topçu, Anadolu milliyetçiliğini sağlam temellere oturtmak için "yerlilik" ifadesine vurgu yapmaktadır. Millet ruhu, ortak hayat kurallarının olduğu, milli coğrafyada sınırları belirlenmiş vatan zemininde yerleşmekte ve hayat bulmaktadır. Bu görüş popülist anlayış olarak değerlendirilse de onda vatan saflık ve bozulmamışlık demektir. Vatan onu kıymetli kılan değerlerinden arındırılmış toprak parçası değildir. Soy, toprak, emek ile din ve dil birliği neticesinde kaynaşan millet ve devlet, vatani oluşturan yapıdır.³² Milli vücudun ana esası, belkemiği ve iskeleti olan; havasıyla, geçim serüveniyle milletin karakterini şekillendiren milli coğrafyadır. Anadolu insanına vücut veren hayat sahasında bu özelliği bu şartların teşekkülü ile olmuştur.³³

Anadoluculuk düşüncesini temellendiren diğer unsur milli tarihtir. Bu iskeleti kaplayan uzviyet, yüzyıllardır yayılan emeğin, fedakârlık ve kahramanlıkların, şehitlerin eseri, milletin ruh kaynağıdır.³⁴ Millet mazisindeki derinlik oranında güçlüdür. Anadolu genci biyolojik olarak belli bir yaşta olsa da o ruhi olarak bin yaşındadır. "Ancak bu bin yıllık şuura sahip olmak lâzımdır. Şahsiyetimiz, yüzlerce yıllık ruh yaşımızın

²⁹ Mehmet Sarıtaş, *Nurettin Topçu'da Sosyo-Pedagojik Yapı* (Ankara: Mesaj Yayın Dağıtım, 2004), 10.

³⁰ Kemal Solak, *İslam'a Göre Millet, Milliyetçilik Ve Irkçılık* (İstanbul: Şelale Yayınları, 1979), 189.

³¹ Nurettin Topçu, *Yarınki Türkiye* (İstanbul: Yağmur Yayınları, 1972), 282.

³² Nurettin Topçu, *İradenin Davası* (İstanbul: Dergah Yayınları, 1998), 46

³³ Topçu, *İradenin Davası*, 31.

³⁴ Topçu, *İradenin Davası*, 32.

şuurundan ibaret bir sentezdir. İnsan denen şahsiyet, köklerini maziye salmış bir ağaç gibidir. Kökler yüzyılların derinliğine gömülürse, şahsiyet büyüktür. Bin yılları aşarsa şahsiyet harikadır”³⁵, “Tarihi olmayan millet yoktur ve millet kendi tarihinin yaşındadır.”³⁶ diyen Topçu mazi, milli birlik ve milli tarih şuuruna vurgu yapmış aksine olan şuuruzluğun ise hastalık olduğunu belirtmiştir. Çünkü fert, köklerinin kırk ya da elli yıllık olduğunu iddia ediyorsa o şahsiyet hasta ve tedaviye muhtaçtır. Şahsiyet mukaddesat denilen mazi ve mazi olaylarının senteziyle vücut bulur. Hafızasız fert olmadığı gibi, hafızasız millet de olmaz.³⁷ Anadolu’daki tarih 1071 Malazgirt muharebesi ile başlamış, İslam’ın ruhu yeni bir hayatta vücut bulmuştur. İslam dini önce Türk’e sonra Anadolu’ya hayat vermiş, Türk İslam dininde kendini bulmuştur.³⁸ İslam diniyle Anadolu köylüsü başka bir üslubu ruhunda bulmuş, “Atını aslanca süren, kılıcını mertlikte kullanan, kalbi şefkatle dolu, canlı, neşeli bir ırk” eliyle Anadolu İslamlaşmış ve bu topraklarda bir medeniyet hayat bulmuştur.³⁹

Topçu iktisat alanında da millileşmenin kurtarıcı olduğunu savunur. Kendi tarih ve mukaddesatımızın iyileştiriciliği ile tedaviye ihtiyacımız olduğunu, yabancı ülkelerin etkisinden kurtularak kendi iktisadi dirilişimizi gerçekleştirmemiz gerektiğini vurgular.⁴⁰ Ona göre batılılaşma ile gelen sanayileşme köylerden kentlere göçü arttırmış bu da buhran ve ahlaki erozyona sebep olmuştur. Bundan dolayı Topçu toprak esaslı iktisadi yapılanmayı önemsemiştir. Ona göre Anadolu’nun mimarı köylüdür.⁴¹ Emeğin sömürülmediği, eşit paylaşımın hâkim olduğu kurtarıcı iktisat görüşünü öne sürmüştür. Bazı çevrelerce eleştirilen bu görüş, İslam ahlakına, sosyal adalete dayanan, milliyetçilik ve maneviyatçılığa dayanan ruhçu Anadolu sosyalizmidir.⁴² O, bu görüşü materyalist sosya-

³⁵ Topçu, *Yarınki Türkiye*, 161.

³⁶ Nurettin Topçu, *Ahlak* (İstanbul: Dergah Yayınları, 2005), 189.

³⁷ Topçu, *Yarınki Türkiye*, 160.

³⁸ Nurettin Topçu, *Ahlak Nizamı* (İstanbul: Dergah Yayınları, 1999), 143.

³⁹ Topçu, *Ahlak Nizamı*, 143.

⁴⁰ Topçu, *Ahlak Nizamı*, 223.

⁴¹ Topçu, *Yarınki Türkiye*, 120.

⁴² Topçu, *Ahlak Nizamı*, 108.

lizmin önüne geçmek, iktisat alanında ülke insanına sirayet etmesi muhtemel zehirli akımları önlemek için öne sürmüştür.⁴³

Anadolucu milliyetçilikte esas gaye Anadolu topraklarında yaşamını sürdüren tüm insanların toplumsal özellik olarak ahlaken olgun nitelikte olmasıdır. Topçu, ideal toplumu şu şekilde ifade eder:

“O zaman gaye ve emel birliği içinde aynı dili sevmiş, aynı imana sahip olmuş, bedeni ruhuyla anlaştırmış ve onun iradesiyle düzenlenmiş aynı ahenk kaidelerine sarılmış, toprağı kanla sulanmış, genci ihtiyarına itaatli, ferdi devletine minnettar, devleti halkına şefkatli, Allah hâkimiyetine hep birlikte teşne, bir büyük sevgiliye hep birlikte âşık, gökleri dua, toprağı secde kokan bu vatana hep birlikte bağlı bir millet.”⁴⁴

Milliyetçilik davası aile, okul, ilim, ahlak, devlet ve sanatta ecdadın tecrübelerini günümüzde yaşatmak o ruhu yüceltmek ve yabancı tesirlerden korumaktır.⁴⁵ Bu ideali tesis etmek için hocası Blondel'den tevarüs eden “Action Felsefesi”, sonsuzluk şuuru veren ve aklın hudutlarını aşarak Allah ile köprü kurmamızı sağlayan iman dolu mistik hamle sunacaktır.⁴⁶ Anadolu'nun yeniden doğuşunu, güçlenişini sağlayan bu hareketin diğer adı “Rönesans Hareketi”dir. Bu hareket dış âlemi tanımlayarak iç dünyamızı mamur eden, ruhi değerler yaratan, toplumun tüm unsurlarını güçlendirmek suretiyle cemiyet içinde doğan, din, ahlak, sanat mefkûrelerini meydana getirerek bütün insanlığın malı olan diriliş hareketidir.⁴⁷

O, bu diriliş ruhunu şöyle tanımlar:

“Cihadımız fikir ve ruh cephesinde, ahlâk ve iman cephesinde yapılacaktır. Mektebimiz ve devletimizle, hukukumuz ve ahlâkımızla, ilmimiz ve sanatımızla bizim benliğimizin mimarı olacak güzide ve fedakâr bir zümrenin mektepleşmesinin zamanı gelmiştir. Yarınki Türkiye'nin kurucuları, yaşama zevkini bırakıp, yaşatma aşkına gönül verecek, sabırlı ve azimli lâkin gösterişsiz ve nümeyişsiz çalışan ruh cephesinin maden işçileri olacaktır... Ve onların eseri olacak yarınki Türkiye, şu temellerin

⁴³ Ali Birinci, “Nurettin Topçu'nun Sohbetlerinden Hatıradan Kalanlar,” *Hece Dergisi* 109 (2006): 441.

⁴⁴ Topçu, *Yarınki Türkiye*, 151.

⁴⁵ Nurettin Topçu, *Büyük Fetih* (İstanbul: Dergah Yayınları, 2003), 86.

⁴⁶ Hilmi Ziya Ülken, “Kültür Ve Medeniyet,” *Hareket Fikir-Ahlak-Sanat Dergisi* 28 (1947): 3.

⁴⁷ Topçu, *Yarınki Türkiye*, 75.

üstünde kurulacaktır: Anadolu'nun toprağından kaynayan bir kan, ce-maat için harcanan emek, bin yıllık bir tarih, otoriteli bir devlet ve ebedi olduğuna inanmış bir ruh.⁴⁸

3.Nurettin Topçu'da Ahlaklı Toplum

Nurettin Topçu'nun düşüncesinde Anadoluculuk ya da Anadolucu milli-yetçiliğın dayandığı esas nokta İslam ahlakının ve Kuran'ın vaz ettiği⁴⁹ ahlaki ilkeleri kılavuz kabul ederek bu çerçevede ahlaki bir yapı tesis etme mücadelesidir. Bundan dolayı Topçu'da bu akım diğer milliyetçilik akımların tersine sadece ideoloji sunmamakta aynı zamanda kavram örgüsünü somut ve sağlam gerçeklere dayandırarak temellendirmektedir. Bu fikir Anadolu'da kaynaşıp bütünleşen bize has özelliklerle şekil alan tüm esasların bütünleşmesidir. Bu bütünleşmedeki ana temel Anadolu insanının ahlaki özellik ve davranışdır. Topçu, bu ahlaki anlayışın tevarüs ederek geldiğini şöyle açıklar: “Biz bir ahlâk tarihinin çocuklarıyız; ne ırk, ne iktisat endişeleri ahlâkımızı sarsamaz. Ruh ve ahlâkımızla kabre varacağız, onlarla ebediyete ulaşacağız.”⁵⁰

Ahlaki duruş Nurettin Topçu'nun hayat serüveninin ana temasını oluşturur. Düşünce dünyasının temel özellikleri “ahlak” ortak paydasında buluşmuştur.⁵¹ Ona göre ahlak, hayat felsefemizin ayrılmaz parçası, İslâm dininin özü, esas ve bizzat kendisidir. Şümüllü bir ahlak anlayışına sahip olan “Önce kitabımızın kabına, meydanlarımıza ve kürsülerimize ahlâk vermekle işe başlamalıyız.”⁵² diyen Topçu, fertten topluma, devletten millete ve tarihe, ekonomik nizamdan sanata ve dine kadar uzanacak olan⁵³, hürmet, hizmet ve merhamet prensiplerini kendinde birleştiren aşk ahlâkının kurtarıcı olabileceğini ileri sürer.⁵⁴

Topçu tüm fikir, görüş ve davranışlarında İslam'la yoğrulmuş ahlak anlayışını önceler. Ondaki ahlak anlayışı dogmatizm ve şekilcilikten uzak, sorgulayıcı felsefeyi yöntem olarak kullanan, haksızlık karşısında susmayı değil ahlaklı bir isyan sergilemeyi savunur. İnsan kendisine

⁴⁸ Topçu, *Yarıncı Türkiye*, 12.

⁴⁹ Nurettin Topçu, *İslam Ve İnsan* (İstanbul: Yağmur Yayınları, 1969), 54.

⁵⁰ Topçu, *İslam Ve İnsan*, 51.

⁵¹ Mehmet Sarıtaş, “Nurettin Topçu,” *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce* (İstanbul: Mesaj Yayın Dağıtım, 2004), 261.

⁵² Topçu, *Ahlak Nizami*, 119.

⁵³ Topçu, *İslam Ve İnsan*, 51.

⁵⁴ Topçu, *Ahlak Nizami*, 29.

bahşedilen irade ve hürriyet sahibi olması ile diğer hayvanlardan ayrılmaktadır. Kişinin irade ve hürriyetinin güvenilir bekçisi ahlaktır.⁵⁵

Ahlak, düşüncenin ve kavramların temellendirdiği ve mefkûre olan bir mesuliyete bağlanarak var olan⁵⁶ şuurla harekete ve davranışa dönüşmelidir. Ahlaki kaideler davranışlarda vücut bulursa anlam kazanmaktadır. Ahlak, kuvvet kazanan ruhta şekillenir sonrasında bedenle gayret göstererek kazanılır.⁵⁷ Fikir müstemlekesine, sinmişliğe, haksızlığa boyun eğmeye çok kızarak, büyük alim Şeyh Necmeddin Kübra'nın Moğol askerlerine, direniş ve gayretinin göstergesi olarak son çare avucuna aldığı çakıl taşlarını atması olayını örnek göstermektedir.⁵⁸

Nurettin Topçu'nun doktora tezinin konusu olan "İsyan Ahlakı" onun ileriki dönemlerinde ortaya koyduğu fikirlerini de etkilemiştir. Ziya Gökalp'in "Fert yok cemiyet var", "Hak yok vazife vardır", formülasyonu Topçu'nun bu konudaki görüşlerini pekiştirmiştir. Çünkü ferde sunulan vazife bazen cellatlar eliyle de teklif edilebilir. Her türlü menfaat, tutku, çıkara ve geçici faydaları reddederek sonsuza varma düşüncesi ve sorumluluk ideali isyan ahlakıdır.⁵⁹ "Merhametle başlayarak ümit ve iman ile beslenen, Allah'ın bizde hareketi diyebileceğimiz isyandır."⁶⁰ İsyan ahlakı toplumu kendi kendini tekrar eden otomat olmaktan kurtaran önemli aksiyondur. Bu isyan ne anarşist isyanı, ne Marksist isyan ne de sınırsız özgürlük sunan liberal bireyciliktir. Bu isyan menfaatsiz, beklentisiz, uşak olmayı değil hür olmayı tercih eden âlemşümül ahlak kahramanlarının isyanıdır. Burada peygamberleri, Atinalı hâkimlere direnen Sokrates'i, İngiliz sömürmesine karşı direnç gösteren Gandhi'yi görürüz.⁶¹

Allah'la insanın terkibi⁶², hedefi sonsuzluk olan⁶³, ilerlemenin imanla kabil olduğu⁶⁴ hareket, fertlerden doğarak cemiyetle birlikte sonsuzluğa,⁶⁵ buradan aileye, cemiyete ve insanlığın müstesna basamaklarına uğra-

⁵⁵ Topçu, *Yarınki Türkiye*, 152.

⁵⁶ Topçu, *Yarınki Türkiye*, 61.

⁵⁷ Nurettin Topçu, *Var Olmak* (İstanbul: Dergah Yayınları, 1999), 95.

⁵⁸ Emin Işık, "Nurettin Topçu Ve Din Adamları," *Hareket Dergisi*, (1976), 87.

⁵⁹ Nurettin Topçu, "İsyan Ahlakı," Dergah Yayınları, 24.

⁶⁰ Topçu, *İslam Ve İnsan*, 64.

⁶¹ Topçu, *Yarınki Türkiye*, 36.

⁶² Nurettin Topçu, *Kültür Ve Medeniyet* (İstanbul: Dergah Yayınları, 2004), 124.

⁶³ Topçu, *Yarınki Türkiye*, 18.

⁶⁴ Topçu, *İrâdenin Davası*, 107.

⁶⁵ Topçu, *Yarınki Türkiye*, 134.

arak yol alır. Yani toplumun düzenini sağlayan hareketler fert ile Allah arasında köprü vazifesi görür. Aileye, millete ve medeniyete, sonsuzluğa ve evrenselliğe ait temayüllerini özünde yaşatıcı olan ferdi hareketin eserleridir.⁶⁶

İnsanın davranışlarındaki değeri ortaya koyacak olan, hareket ahlâkıdır.⁶⁷ Marifetsiz, iradesiz ve şuarsuz hareket beyhude uğraşıdır. Hareket ahlakına sahip olması gereken Anadolu gencine yapılması lazım gelen aşılar bulunmaktadır. İlk merhamet aşısı yapılır. Hemcinslerine sevmeye ve aldatmama, ihmal etmeme aşıları yapılır. Hareketlerinde kendi olma, özüyle hareket etme, mesuliyet sahibi olma aşıları yapılan gencin şahsiyeti belirlenmiş olur. Böylece ideal düzleme oturan genç hareket âlemine dâhil olur.⁶⁸ Bu aşılardan yapılamaması halinde fert ve toplumu zorluklar beklemektedir. Bir millet insanına hareket ahlakını aşılama-mamışsa, mağlup, perişan ve şaşkınlıktan kurtulamazlar. Bu millet servetle ve zaferle çılgınlaşmış olsa da sonuç değişmeyecektir.⁶⁹

Kişi hareketin özündeki gayeye ve sonsuzluğa gönül vermelidir. Hareketin sonundaki menfaat, nefsi fayda ve elde edilecek çıkar hedeflendiğinde çıkılan yol iflas etmiş, hareketin mutlak ölümü gerçekleşmiş olur.⁷⁰ Topçu bunu şu şekilde açıklamaktadır.

”Ahlâklı adam ne kadar fedakâr nefisli, ne kadar kendinden geçmiş engin ruhlu olursa olsun, her şeyden önce hareketlerinin hangi gaye için ve kim için olduğunu bilen insandır. Biz ne için ve kim için çalıştığını bilen insan istiyoruz. Gözlerini kapayıp vazifesini yapan cemiyet gönüllüsü, köle ahlâkı yaşatan bu namuslu adam, bizim için hem bir şuarsuz, hem de tehlikeli bir oyuncu, bir zorbaya esir ve esire zorba olabilir.”⁷¹

Anadolucu milliyetçiliğin ahlaki temellerinin kökleri toprak altındaki bin yıllık geçmişte yatmaktadır.⁷² İradeyi güçlendiren, bizi kâinatın бүtünü haline koyan, büyük hareketlerin eseri⁷³ ve müjdecisi olan, içinde

⁶⁶ Topçu, *Yarınki Türkiye*, 20.

⁶⁷ Topçu, *Yarınki Türkiye*, 19.

⁶⁸ Nurettin Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası* (İstanbul: Dergah Yayınları, 1998), 69.

⁶⁹ Topçu, *Yarınki Türkiye*, 27.

⁷⁰ Topçu, *Yarınki Türkiye*, 19.

⁷¹ Topçu, *Yarınki Türkiye*, 25.

⁷² Topçu, *Yarınki Türkiye*, 23.

⁷³ Topçu, *İradenin Davası*, 24.

engin ve eşsiz gerçeklik barındıran⁷⁴, aşk üreten⁷⁵, ıstırap; Anadolu çocuğunu ahlaklı, vatanına bağlı ve güçlü kılmaktadır.

Topçu, Anadolu çocuğunu tehdit eden en büyük sorunun bağnazca şekilcilik olan batılılaşma ve taklit hastalığı olduğunu belirtmektedir. Ona göre Tanzimat'tan günümüze ıslahatların başarılı olmama sebebi bu yüzdendir. Taklitçilik millet varlığını kanser hücresi gibi sarar. Kahramanlar ve ecdadın mefahiri unutulur.⁷⁶ Gençliğin yüzünden sonsuzluğun iradesi silinir gider.⁷⁷ Kibir ve haset revaç bulur, aşk unutulur, mukaddesatımız Allah'a götürücü yol olma özelliğini kaybeder. Topçu bu durumun cemiyetteki karşılığını şu şekilde ifade eder:

“Mektepte iktidarsızlık, mabette riyakârlık, devlette mesuliyetsizlik ve ailede itimatsızlık felâketleri birleşerek hayatı tahammül edilmez hale koyarlar. Hakikatte hepsinin sebebi, kalbimizdeki imansızlıktır. Hepimizi gerçek iradesine ulaştırıcı olan bu iman yolu bir kere elden gitti mi, istenildiği kadar meydanlarda ateşli nutuklar verilsin, salonlarda kalabalıklar toplansın, hiçbirinde kararın hayatımıza neşve bulunmaz.”⁷⁸

Topçu, Anadolu gençliğinden ümitlidir. Gençliğin İslam'ın temel prensipleri ve mazisinden aldığı güç ile yeni bir ahlaki diriliş sergileyeceğine inanmaktadır. “Sonsuz âlemlerle dolu kâinatımızda ancak ümitsizler barınacak yer bulamaz.”⁷⁹ Gençlerimiz ilim, iman, ahlaki aşularla yetiştirilmesi halinde şahsiyetler olgun olur. Değerli olan bu ruhi şahsiyetler, mevkileri, makamları ve paraya olan hırsları küçümseyerek onları eritir. Böylece bunların musibet ve şerlerinden korunurlar. Bunlar ideal insanı, hak ve iman adamı olurlar.⁸⁰

Anadolucu milliyetçiliğinin özü İslam esasına dayalı ahlak düşüncesi ve hareketidir. Esas hedef Anadolu'nun bağrından çıkan gençliğin ahlaki değerlerle bezenmesi, uygulaması ve ahlaklı bir toplum oluşmasıdır. Bu ferdin diğer adı namuslu adamdır. Topçu bu ideal tipi şöyle tanımlamaktadır.

⁷⁴ Topçu, *İradenin Davası*, 25.

⁷⁵ Topçu, *İradenin Davası*, 28.

⁷⁶ Topçu, *İradenin Davası*, 15.

⁷⁷ Topçu, *İradenin Davası*, 15.

⁷⁸ Topçu, *İradenin Davası*, 36.

⁷⁹ Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 25.

⁸⁰ Topçu, *Yarınki Türkiye*, 220.

“Namuslu adam, ferdi hayatını, bir ömürlük hareketler serisinin tecrübe devresi olarak kabul eder. Çalışıp, hayatını iyi kullanan büyük insanlar gibi dünyaya gözlerini yumar. Türk milliyetçilerinin hareketi, mesuliyet hareketidir. Davamız hayata uymak değil, hayatımızı hakka uydurmaktır. Allah’a yaranmayı hayatının gayesi yapan insan faziletli insandır.”⁸¹

Anadolu topraklarında filizlenen ahlaklı dirilişin temelini oluşturan önemli saikler bulunmaktadır. Maarif ve onunla birlikte oluşan ve ayrılmaz parçası olan kavramlar ahlakı inşa eden en önemli yapıdır.

4. Maarifin Ahlaklı Toplumunu İnşa Edici Rolü

Nurettin Topçudaki Anadolu milliyetçiliğinin üzerinde durduğu kavramlar ve bu kavramlara bakış açısı kendine münhasır özellikler taşımaktadır. Topçu, Anadolu ve Anadolu insanını geçmişte yücelttiği gibi günümüzde de yüceltecek unsurları düzenli olarak zikretmektedir. O, milli birlik şuurunun kazandırılması için yapılması gerekenler ve bir bütün olarak ele alınan bu kavramların ahlaki temellerin aktarımı ve tatbik edilmesi konusunda bize maarifin hayati rolünün olduğunu göstermektedir. Çünkü maarif millet ruhunu yapma ya da yıkma gücüne sahiptir. Maarifin düşmesi, onun değersiz kılınması millet ruhunu yok eder. Maarifle gelen eğitim ve tarihle gelen ecdat veraseti, millet vücudundaki iki unsurdur. Ecdadın verasetini canlı, gürbüz tutan maarif olduğu gibi onu yıkan da maariftir. Millet maarifi demektir.⁸²

Bin yıllık gelenek, kültür ve bunlara hayat olan İslam inancı eğitimin ilham kaynağıdır.⁸³ Uzviyetten ilme, felsefeye, sanata, ahlâka ve nihayetinde dine yükselmek, gençliğe aşk ahlakı ve sorumluluk bilinci aşılamak, hastalıklı ve şaşırılmış nesli Allah’a götüren ufukta yeniden canlandırmak maarifin görevidir. Bu nesil kurtulacaksa bunun çaresini ancak maarifinin yükselişinde aramak gerekir.⁸⁴ Ancak terbiye işi sabır ve tahammül gerektiren bir süreçtir. İster ileri seviyede olsun ister geri kalmış olsun her millet maarif müessesine büyük meblağlar ayırmalıdır.

85

⁸¹ Ercümen Konukman, “Nurettin Topçu Hocamızın Ardından,” *Hareket Dergisi* 112 (1976): 64.

⁸² Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 27.

⁸³ Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 103.

⁸⁴ Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 26.

⁸⁵ Topçu, *Ahlak Nizamı*, 22.

“Dinde ve dilde, sanatta ve devlette büyük millet varlığımızın sönük bir hayal haline gelerek bize veda ettiği bir devrin yetimleriyiz. Onu yok olmaktan kurtaracak olan yine millet maarifidir. Kendimiz için yepyeni bir maarif sistemi kurarak işe başlamak zorundayız. Bu maarifin ilkokulundan üniversitesine kadar bütün basamaklarında bin yıllık millet iradesiyle bindörtüyüz yıllık millet karakteri yaşatılırsa bizim olacaktır.”⁸⁶ Topçu, Maarif davasını günümüzün istiklal savaşına benzetmiştir.⁸⁷ Ve bu uğurda gayret göstermenin harpte kan dökmekten daha değerli olduğunu⁸⁸ her fırsatta dile getirmiştir. Maarif ve mektep kurumunu derinden yaralayan, yıkıcı etkileri olan kuvvetleri ve usul hatalarını söylenmesi zor dönemde ifade etmekten geri durmamıştır. Millet mektebi kurmaya ve bir millet maarifi yaşatmaya engel olan kuvvetler; gazete, radyo, çeşitli dernek çalışmaları, kontrolsüz ve boğucu neşriyat, sinema, batının zehirli akımları, fitne temelli partililik, lüksün ve tekniğin pençesine takılı sayısız ve sınırsız hırslardır. Millet ruhunun sevgisiyle aramızda bunlar pusu kurmuş, varlığımıza saldırmakta ve aşama aşama millet maarifini kendi emirleri altına almaktadırlar. Bunun yanında maarif sistemi kaba tekniğin elinden kurtulamamış, toplumun ihtiyaçlarına cevap veremeyen, toplumu sürükleyici etkisi bulunmayan, zehirli akımları ve araçları eğitimin içerisine buyur eden, mektebin hâkimiyetini yok eden yapıyla adeta diploma dağıtma bürosu haline gelmiştir. Bunun yanında millet dili, milli tarih ve milletin ruhuyla irtibatını kesmiş ve kültürün yerine tekniğin hâkim olduğu maarif sisteminin milli eğitim olarak adlandırılmasını da eleştirmiştir. Böyle okulun millete insan yetiştirmek yerine fabrikaya işçi yetiştirmekten başka işlev görmeyeceğini, ruhsuz, idealsız, inançsız metotla karakter kazandıramayacağını belirtir.⁸⁹ Türk milliyetçiliğinin Topçu'da ifadesini bulduğu şekilde Anadolu milliyetçiliğinin tarihteki şahlanışını gerçekleştirebilmesi için, maarifi ve mektebi tasallutu altına alan bu etkilerin son bulması gereklidir. Gençlerimiz maddi refaha kavuşunca değil bu muzır illetlerden kurtulduğu vakit çocuklarımız ve milletimiz kurtulmuş olacaktır.⁹⁰

⁸⁶ Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 33-34.

⁸⁷ Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 35.

⁸⁸ Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 102.

⁸⁹ Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 40.

⁹⁰ Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 35.

Topçu'ya göre mektep milli şuur ile bezenmeli ve gençliğin ihtiyaç duyduğu bu dirilişi taşıyacak özellikte olmalıdır. Ona göre, gençlerimize ilahi ideallerin heyecanı ile hürmet, haya, vatanseverlik, milliyetçilik, sanat ve ahlak verecek mektep lazımdır. Bu mektep bizi makinenin tahakkümünden kurtaracak, gençlerimize estetik ve ahlakın bütün güzelliklerini bir arada sunacak ve körpe dimağları en nadide kaynaktan besleyecektir. Öyle mektep ki bizi ruhumuza kavuşturan, hareketlerimizin ahlaki değeri olduğunu bildiren; hayaya hayran yürekler, insanlığı seven temiz gönüller yetiştiren, fertleri milletin tarihini hatırlatan, vicdanlara Allah'ın huzurunda yaşamayı öğreten güzide bir mekandır.⁹¹ Onda mektep siyah tahtası, çatısı, sırası, öğretmeni, idaresi olan fiziki mekan değil tüm ülkedir. Millete ait unsurların bütünüyle düşünmesi ve yaratıcı özelliğinin seferber edilmesidir. Diğer bir ifadeyle maarif, bir toplumun düşünme şeklini, kültürünü ve ideallerini cihazlandırma özelliğine sahiptir.⁹² Anadolu, fertten, aileye, büyük şehirlerden, en ücra köye kadar, tüm sokak ve caddelerinde İslam ahlakının terennüm edildiği, ilahi sedanın aksettiği, sonsuzluk hissiyatıyla hareket edilen, öğretilen, öğrenilen alemşümül bir mekteptir. Topçu milli özellikli mektebi şu şekilde ifade etmektedir:

“Bu müessese, ilimle dinin bize emaneti olacaktır. Bu mektebin çehresi gibi, düşünüş tarzı, sporu ve sanatı, bin yıllık tarihinin bütün çizgileriyle bütün terennümlerini kendinde toplayacaktır. Millî marş düşünülürken mehter musikisini unutmayacak; Selçuk mimarisinin, seher vaktinin ışıklarını andıran ruhanî ve içten tebessümünü toplayacak; içerisinde, Ebu Hanife'nin hak ve davasına tertemiz ışıklar saçan dehasıyla Dekart'ın düşünceye doğru yolları gösteren metotlu zekâsını birleştirecektir. Bu mektep, Türk milletinin, kendi vücuduyla, kendi kalbi ve kendi diliyle çevrildiği kendi çocuklarının mektebidir. Aynı zamanda bu mektep, bütün insanlığın zekâsına önder olacaktır. Ve bu mektebin, çocuklarına göstereceği yol, hakikatlerin, Allah'ın yoludur.”⁹³

Ona göre mektep milli özellikte olmalıdır. Çünkü mektep millet ruhunun bayrağıdır. Neslin ruhudaki kuvvetli tarafları yaşatmasını bilmeli,

⁹¹ Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 38.

⁹² Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 78.

⁹³ Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 103.

müfredatı, öğretmeni ve tüm unsurlarıyla milli özelliği taşımaları, Anadolu'nun ruhuna uygun şuurda ve milli özellikte olmalıdır. Bu idrak ve şuura sahip mektebe sahip olursak, geçmişte olduğu gibi günümüzde de ilimde, sanatta ve felsefe alanında büyük şahsiyetleri olacak dahiler yetişecek, Türk sanatı, felsefesi, dahileri olan, toplumu muzaffer olan ilim hayatına kavuşacaktır.⁹⁴ Topçu, Eğitimdeki bu milli duruşun zararlı amili olarak yabancı okul meselesini gündemine alır. Yabancı okullar millet kültürünü perişan eden, menfi ve muzır etkileri vatanın her bir köşesine salan zararlı kurumlardır.⁹⁵

Kendisi de öğretmen olan Nurettin Topçu, öğretmenlik vazifesini her daim ilahi huzurda bulunurcasına icra ettiğini "Kırk sene öğretmenlik yaptım, mabede nasıl girdimse sınıfa da öyle girdim."⁹⁶ ifadesiyle belirtmiştir. İmam Hatip Lisesinde çalıştığı dönemde ek ders tahakkuk ettireceğini belirten okul müdürü Mahir İz Hoca'ya, "Burası din mektebi, ben buraya ibadet için geliyorum, ibadetten para alınır mı?" diyerek reddetmiş,⁹⁷ "Din görevi hasbî olmalıdır. Buradan yetişenler din adamı olacaklar. Ben hasbî olmalıyım ki, onlar da hasbî olsunlar." demiştir.⁹⁸ Hocalığını okul ile sınırlı tutmamış, okul her yerdir anlayışıyla birçok öğrenci yetiştirmiştir.

Yarınki Türkiye'nin inşasında Türk muallimi, mühim rol oynamaktadır.⁹⁹ Topçu "Rönesans hareketi" olarak adlandırdığı bu hareketi yapma görevini öncelikle muallimden ve mektepten beklemektedir.¹⁰⁰ Anadolu'nun gerçek kurtarıcısı, silahı, serveti, partisi, garazı olmayan, faziletli, ilimle kuşanan öğretmenler olacaktır. Muallimin önemini şu şekilde belirtir:

"Devletleri ve medeniyetleri yapan da, yıkan da muallimlerdir. Medeniyetler muallimle kurulmuştur. Muallime değer verildiği, muallimin hürmet gördüğü ülkede insanlar mesut ve faziletlidir. Muallimin alçaltıldığı, mesleğinin hor görüldüğü milletler düşmüştür, alçalmıştır. Karakterimizin hakikatinin işleyicisi, karakterimizin yapıcısı, kalbimizin

⁹⁴ Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 77.

⁹⁵ Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 90.

⁹⁶ Işık, "Nurettin Topçu Ve Din Adamları.", 86.

⁹⁷ Işık, "Nurettin Topçu Ve Din Adamları.", 87.

⁹⁸ Işık, "Nurettin Topçu Ve Din Adamları.", 88.

⁹⁹ Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 103.

¹⁰⁰ Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 78.

çevrildiği her yönde kurucusu odur. Muallim, insan olan varlığımızı alır. Ona sonsuzluk dünyası olan ruhi hayat istasyonlarında yol alacak kudretin ve değerlerin aşısını yapar. Fertler gibi, nesiller de onun eseridir. Farkında olsun olmasın, her ferdin şahsî tarihinde muallimin izleri bulunur.¹⁰¹ Bizim bütün tarihimiz, muallimin yükseltildiği devirlerde şan ve şerefle medeniyet ve ahlâkın zirvelerine tırmanmış, muallimin alçaltıldığı devirlerde ise uçurumlara yuvarlanmıştır. Muallimin alçaltılması, onun devlet emrinde bir bende haline getirilmesiyle başlar.¹⁰²

Kaybedilen faziletleri bize öğretmenler tekrardan kazandıracaktır. Vatanın istikbali, Anadolu'nun kurtuluşu, milletin refahı, sonsuzluğa giden yoldaki imanımızın mürşidi onlardır.¹⁰³ Muallim milletin çocuklarına feda olmasını bilmelidir. Bu fedakarlık harpte kan dökmekten daha kıymetlidir. O günümüzün kılıç kahramanıdır. Muallim milletin çocuklarına her gün ruhundan bir parça aşılama, yaşayışını ona göre düzenleme, gerekirse bu uğurda ölme, memleketinin sahipsiz çocuklarının elinden tutma vazifeleri derinlerde hisseden kahramandır.¹⁰⁴

Muallimin sorumluluğu çok büyüktür. Onun haberi olsun ya da olmasın memleketin cemiyet hayatı ve tüm faaliyetlerinden o sorumludur. Memlekette ticari ilişkiler bozulmuşsa mesulü odur. Siyasetin seyri değişmiş ve kirlenmişse sorumlu yine odur. Davasız ve avare gençlikten, otoritesini kaybetmiş aileden, rüşvetçi memurdan da o sorumludur. Din hayatı samimiyetini kaybetmişse, vicdanlardaki sahipsizlikten sorumlu onu tutmak gerekir. Gönüllerin merhametsizliği, duyguların bayağılığı, gevşek iradelilik, yalnızlığımız, imanlarımızdaki zayıflık yine muallimin mesuliyetindedir.¹⁰⁵

Bu çerçevede Anadolu'nun ahlaki temellerindeki sağlamlığı, güçlenmesi ve yeniden dirilmesi için mesuliyetin ne olduğunu bilen sabrın üstadı, ruhlara hakikat tohumu eken, hizmet ehli, iman sahibi, başarısızlığının sebebini arayıp kendini düzelten, sabır abidesi muallim gençlerin ahlaki dirilişindeki ve vatan şuurunun mimarı olacaktır.¹⁰⁶

¹⁰¹ Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 63.

¹⁰² Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 65.

¹⁰³ Topçu, *Yarınki Türkiye*, 281.

¹⁰⁴ Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 102.

¹⁰⁵ Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 66.

¹⁰⁶ Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 67.

Sonuç

Anadoluculuk düşüncesi mütareke yıllarında başlıca milliyetçilik akımlarına tepki neticesinde doğmuştur. Sınırları çizilmiş vatan coğrafyasında Anadolu'yu korumak ve güçlendirmeyi hedeflemektedir. Bu yönüyle diğer milliyetçilik akımlarından ayrılmaktadırlar. Onlar Anadolu'yu yurt edinme tarihi olarak 1071 Malazgirt Meydan Muharebesi'ni milat alırlar ve tarih okumasını bu yönde gerçekleştirirler. Onlara göre vatan uzaklarda değil, içinde yaşanan vatan, coğrafya, tarih, millet gerçeğinin birleşmesinden oluşan maddi manevi kültür ile harmanlanmış Anadolu toprağıdır.

“İsyan Ahlakı” tezini ileri süren ve felsefe hocası olan Topçu'da Anadolu-cu milliyetçilik düşüncesi derinlemesine yorumlamaya tabi tutulmuştur. Anadoluçuluğun fikri esaslarını kabullenmekle birlikte bu düşüncenin ekseni ve etkisini genişletmiştir. Onda vatan, tarih, dil, soy birliğinin yanında İslam ahlakıyla yorumlanması Anadolu Milliyetçiliğinin esasını oluşturmuştur.

Topçu Anadolu'daki toplumsal ve ahlaki yozlaşmayı problem olarak görmektedir. Bu çıkış noktasıyla ruh ve ahlakının felsefesi yapılmış, Anadolu'da, fert, aile, millet, devlet ve tüm sosyolojik kurumlarında ahlaklı bir toplum oluşturmayı ideal edinmiştir. Bunun da İslam'ın ruh ve ahlak sahasındaki Rönesans Hareketiyle yapılabileceğini ifade etmiştir. Ona göre ahlak, bin yıllık geçmişinden ilham alarak, İslam'ın yüceltici iklimiyle hayat bulmuş mesuliyet şuuruyla hareket etmektir. Bu hareket hür iradeli, sonsuza varmayı hedefleyen isyan ahlakının neticesidir. Bu isyan menfaatsiz, beklentisiz, hür olmayı tercih eden geçmişteki kahramanların isyanıdır. Onun savunduğu ahlak Allah'la insanın uyumu, hedefi sonsuzluk olan, imanla gidilen, fertten cemiyete yayılan evrensel özelliklidir.

Anadolu'yu ve Anadolu insanını yüceltecek, onu fazilet sahibi yapacak ahlak kaidelerinin aktarımı ve toplumsal hayatın her kademesinde uygulanması maarifin marifetiyle mümkündür. Maarif ecdat verasetiyle oluşan millet ruhunu inşa ettiği gibi onu yıkmaya da kabildir. Bin yıllık gelenek ve kültür ile İslam inancının öğreticiliğiyle ilme, sanata, ahlaka ve dine ait değerlerde yükselmek, gençliğe aşka ahlakı bahşetmek maari-fin görevidir.

Topçu, ilkokuldan üniversiteye kadar yeni bir maarifin gerekliliğine vurgu yapar. Ve bu gerekliliği günümüzün istiklal savaşı olarak nitelendirir. Bunun için ilahi ideallerle hürmet, hayâ, vatanseverlik, milliyetçilik ve ahlak verecek ilim gereklidir. Topçu'da mektep sadece muayyen bir mekân değil tüm ülkedir. Maarif vazifesini yüklenen öğretmenler, ahlaki dirilişin en önemli sorumlusudur. Çünkü fertler ve nesiller muallimin eseridir. O gençliğe kudret, değer ve ahlak aşısı yapar. Bu aşığı geçmişte kaybettiğimiz faziletleri bin yıllık tarihte yoğrulan İslam geleneğini gençlerimize her gün kendinden bir parça vererek, kendini milleti için feda eden muallim tarafından yapılır.

Topçu'ya göre; haberi olsun ya da olmasın muallim gençliğin ahlaki yükselişinden sorumlu olduğu gibi çöküşünden ve bozulmuşluğundan da sorumludur. Anadolu milliyetçiliğinin ahlaki temelinde milli özelliğe sahip maarif, mektep, muallim ve şuur sahibi talebenin inşa edici rolü vazgeçilemez konumdadır. Yarınki Türkiye'nin kurucusu silahsız, garazsız, memleketin çocuklarından başka davası olmayan muallimler olacaktır.

Öneriler

Bu araştırmada Nurettin Topçu'nun ahlak ve maarif görüşleri Anadolu Milliyetçilik yönüyle ele alınmıştır. Görüş ve fikirleriyle yaşadığı döneme ışık tutmuş olan Nurettin Topçu'nun ahlak ve maarife dair görüşlerinin çeşitli yönleriyle derinlemesine incelenmesi ve araştırmalara konu olması gerekmektedir. Yapılacak araştırmaların neticesinde günümüzde gençliğin ahlaki prensiplere göre yetiştirilmesi, eğitim sisteminin bu yönüyle daha etkili hizmet vermesinin sağlanması beklenmektedir.

Kaynakça

Akçetin, Nurhayat Çalışkan. "Nurettin Topçu'da Ma'ârif Meselesi." *Felsefe Dünyası* 67 (2018).

Alpay, Kenan. "Hareket Dergisi'ndeki Yazılarıyla Nurettin Topçu ve Anadolu Milliyetçilik" (Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 1997)

Bilge, Muhittin. "Nurettin Topçu ve Medeniyete Milli Bir Alan Açma Çabası Olarak Anadolu Medeniyet Perspektifi." *Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 13/2 (2011): 167-182.

Birinci, Ali. "Nurettin Topçu'nun Sohbetlerinden Hatıradan Kalanlar."

Hece Dergisi 109 (2006).

Cihan, Mustafa. "Nurettin Topçu ve Ahlak Eğitimi." *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 56 (2016): 1387-1398.

Demirel, İdiris. "Nurettin Topçu'nun Düşünce Dünyasında Felsefe-Milliyetçilik Geçişmeleri ve Millet, Yurt, Din Seferleri." *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 30 (2011): 1-22

Dural, A. Baran. "Nurettin Topçu'da Eğitim Düşüncesi." *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8/2 (2006): 48-70.

Duran, Hasan - Polat, Aydın. "Nurettin Topçu'da Milliyetçilik ve Anadolu Milliyetçiliği." *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 28 (2015).

Elibol, Sadettin. "Hilmi Ziya Ülken." *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce IV: Milliyetçilik*. ed. Tanıl Bora. 520-527. İstanbul: İletişim Yayınları, 2004.

Elverdi, Ezel. "Anadoluculuğa Dair." *Hareket Fikir-Ahlak-Sanat Dergisi* 25 (1968).

Gül, Ali. "Nurettin Topçu'da Anadoluçuluk Düşüncesi". (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2006)

Işık, Emin. "Nurettin Topçu Ve Din Adamları." *Hareket Dergisi*, (1992)

Kaplan, Mehmet. "Yeni Türk Milliyetçiliği." *Hareket Fikir-Ahlak-Sanat Dergisi* 8 (1947).

Karaman, Hüseyin. *Nurettin Topçu'da Ahlâk Felsefesi*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2000.

Konukman,ERCÜMEND. "Jön Türkler ve Acı Gerçekler." *Fikir Ve Sanatta Hareket Dergisi* 25 (1968).

Konukman,ERCÜMEND. "Nurettin Topçu Hocamızın Ardından." *Hareket Dergisi* 112 (1976).

Okay, Orhan. "Bir İdealistin Ölümü." *Hareket Dergisi* 112 (1976).

Özdemir, Gül Deniz. "Nurettin Topçu'da Din-Kültür İlişkisi ve Anadoluçuluk Kavramı". (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2003)

Özer, Ahmet. "Din Eğitimi Açısından Nurettin Topçu'nun Eserlerinde Dindar Tipler". (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2006)

Özmen, Cengiz - Öztürk, Hüseyin. "Nurettin Topçu'ya Göre Ahlak ve Şahsiyet." *Electronic Turkish Studies* 13/18 (2018).

- Şahin, Sümeyye. "Nurettin Topçu'nun Eğitim Anlayışında Öne Çıkan Değerler". (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2011)
- Sarıtaş, Mehmet. *Nurettin Topçu'da Sosyo-Pedagojik Yapı*. Ankara: Mesaj Yayın Dağıtım, 2004.
- Sarıtaş, Mehmet. "Nurettin Topçu." *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*. İstanbul: Mesaj Yayın Dağıtım, 2004.
- Solak, Kemal. *İslam'a Göre Millet, Milliyetçilik Ve Irkçılık*. İstanbul: Şelale Yayınları, 1979.
- Topçu, Nurettin. *Ahlak*. İstanbul: Dergah Yayınları, 2005.
- Topçu, Nurettin. *Ahlak Nizamı*. İstanbul: Dergah Yayınları, 1999.
- Topçu, Nurettin. *Büyük Fetih*. İstanbul: Dergah Yayınları, 2003.
- Topçu, Nurettin. *İradenin Davası*. İstanbul: Dergah Yayınları, 1998.
- Topçu, Nurettin. *İslam Ve İnsan*. İstanbul: Yağmur Yayınları, 1969.
- Topçu, Nurettin. "İsyan Ahlakı." İstanbul: Dergah Yayınları, 2002. Dergah Yayınları.
- Topçu, Nurettin. *Kültür Ve Medeniyet*. İstanbul: Dergah Yayınları, 2004.
- Topçu, Nurettin. *Millet Mistikleri*. İstanbul: Dergah Yayınları, 2001.
- Topçu, Nurettin. *Türkiye'nin Maarif Davası*. İstanbul: Dergah Yayınları, 1998.
- Topçu, Nurettin. *Var Olmak*. İstanbul: Dergah Yayınları, 1999.
- Topçu, Nurettin. *Yarınki Türkiye*. İstanbul: Yağmur Yayınları, 1972.
- Turhan, Mümtaz. "Mükemmel İnsan Ve İdeal Cemiyet." *Millet İlim, Fikir, Sanat Mecmuası* 5 (1942).
- Ülken, Hilmi Ziya. "Kültür Ve Medeniyet." *Hareket Fikir-Ahlak-Sanat Dergisi* 28 (1947).
- Ülken, Hilmi Ziya. "Türk Milletinin Teşekkülü." *Hareket Fikir-Ahlak-Sanat Dergisi* 18 (1948).
- Ülken, Hilmi Ziya. *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*. Ülken, 1979.
- Üstel, Fusun. "Türk Milliyetçiliğinde Anadolu Metaforu." *Tarih ve Toplum* 19/109 (1993): 51-55.
- Uyanık, Mevlüt. "Türkiye Cumhuriyeti Kuruluş Dönemi ve Anadoluçuluk Felsefesi-Nurettin Topçu ve Aksiyon Felsefesi Merkezli Bir İnceleme." *Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi* 2/3 (2018): 1-32.